

Vzpomínka na historika Jana Tesaře. Ve VHÚ Praha se věnoval partyzánskému hnutí

8.7.2025 - Prokop Tomek | Vojenský historický ústav Praha

Jan Tesař (2. června 1933–16. června 2025)

Jan Tesař po studiu historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze nastoupil roku 1956 do Vojenského historického ústavu Praha. Jeho stěžejním projektem se tu stal výzkum partyzánskému hnutí. Svoji práci stavěl na četných svědectvích pamětníků. Tesař se zajímal především o obyčejné, zapomenuté účastníky odboje. Uvědomoval si také, že partyzánské hnutí není tradičním tématem historického výzkumu i tím, že k němu neexistuje množství uspořádaného archivního materiálu.

Výsledkem práce Jana Tesaře a dalších kolegů Antonína Benčíka, Václava Kurala, Jana Paulíka, Jaroslava Šolce a Zdeňka Štěpánka se stala v roce 1961 vydaná monografie **Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války**. Tématem, pojetím i rozsahem šlo o novou a objevnou práci, byť do jisté míry nutně poplatnou politickým podmínkám.

Jan Tesař projevoval otevřeně své názory, takže v roce 1959 byl z VHÚ Praha propuštěn a až poté zásluhou kolegů roku 1961 přijat zpět. Patřil mezi zakládající členy **Československého výboru pro dějiny protifašistického odboje**. V srpnu 1968 publikoval ve zvláštním čísle **Historie a vojenství** příspěvek, v němž se jednoznačně rozešel se Sovětským svazem. Jeho originalita se projevovala i tím, že považoval vojenskou intervenci jako možnost, jak vidět situaci Československa a vztah se SSSR reálně, bez iluzí a podle toho založit budoucnost. Tuto jasnou vizi v roce 2020 svým otevřeným dopisem velvyslanci Ruské federace v ČR zjevně zcela přehodnotil.

VHÚ Praha musel Jan Tesař roku 1969 již definitivně opustit. Působil pak v **Historickém ústavu Akademie věd ČR**. Roku 1969 byl jedním z historiků, kteří zpracovávali odborné posudky pro proces se skupinou příslušníků Státní bezpečnosti, obviněných ze spáchání závažných zločinů v padesátých letech. Šlo o zcela nové téma. Tesařovu bytostnou originalitu však potvrzuje jeho posudek obhajující pachatele jako svedené stalinistickým režimem a jeho nenávistnou atmosférou.

Na jaře 1969 Jan Tesař vystoupil po třech letech členství z KSČ a stal se otevřeným oponentem normalizující se moci. V září 1969 byl Jan Tesař spolu s Rudolfem Battěkem zatčen pro opoziční činnost. Po třinácti měsících vazby byli oba ještě propuštěni bez soudu. V listopadu 1971 Státní bezpečnost Tesaře znovu zatkla. V červenci 1972 byl spolu s dalšími aktivisty odsouzen k šesti letům vězení, mimo jiné za petici **Deset bodů** ze srpna 1969 a leták **Občané k volbám** roku 1971. Odpykal si pět let vězení. Vzápětí po propuštění na konci roku 1976 podepsal Chartu 77 a inicioval i vznik **Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných**. V květnu 1979 byl znovu zatčen Státní bezpečností a o rok později se rozhodl využít možnosti a vystěhoval se s manželkou na Západ.

Po odchodu do exilu žil Jan Tesař nejprve v Německu a později ve Francii. V Paříži vydával v letech 1983–1987 revue **Dialogy**, která navazovala na stejnojmenný časopis vycházející původně od roku 1977 samizdatově v Československu. Byl redaktorem polského exilového měsíčníku **Kontakt** a spolupracoval s časopisy ruské emigrace **Kontinent** a **Russkaja mysl'**. Z prostředků polského exilu vydával časopis **Afgánský zápisník** (1987–1988).

Více publikovat začal po roce 1989, když se vrátil do Československa. Žil pak až do smrti střídavě v Brně a v Brezové pod Bradlom. Soubory svých prací z období sedmdesátých let vydal v letech 2003 a 2018 v knihách **Zamlčená diagnóza** (Praha, Triáda 2003) a **Co počít ve vlkové bříše - Práce o**

vytváření struktur občanské společnosti 1968-1980. V roce 2000 vydal provokativní knihu **Mnichovský komplex - Jeho příčiny a důsledky**, v níž podrobil kritice československou vůli vzdorovat německé agresi v roce 1938. Následovala roku 2005 kniha **Traktát o „záchraně národa“** opět s texty z let 1967-1969 o začátku německé okupace.

S odstupem let pak vydal v roce 2016 obsáhlou třísvazkovou komentovanou edici vzpomínek partyzána Josefa Serinka **Česká cikánská rapsodie. I-III**, v níž se vrátil k začátkům své historické práce a věnoval se důkladně fenoménu partyzánství jako alternativní metodě boje, která mu touto nezávislostí byla zjevně velice blízká.

Jan Tesař byl ojedinělou a inspirující osobností české historiografie. Často přinášel nové pohledy na zažité problémy. Ne vždy s ním bylo možno souhlasit. Jiné pohledy ale povzbuzují dialog a nenechávají myšlení vězet ve stereotypech a zaběhaných cestách. Jako občan pak vždy neohroženě čelil totalitní moci a nelpěl na osobních a materiálních jistotách.

<https://www.vhu.cz/vzpominka-na-historika-jana-tesare-ve-vhu-praha-se-venoval-partyzanskemu-hnuti>